

İhtiyaç-etkinlik-mekan ilişkisinin kent parkları örneğinde irdelenmesi

Evaluation of the relationship between need, activity and space in the case of urban parks

Derya SARI

Artvin Çoruh Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Artvin, Türkiye

Eser Bilgisi / Article Info

Araştırma makalesi / Research article
DOI: 10.17474/artvinofd.570287

Sorumlu yazar / Corresponding author
Derya SARI
e-mail: deryasari@artvin.edu.tr

Geliş tarihi / Received

26.05.2019

Düzeltilme tarihi / Received in revised form

16.09.2019

Kabul tarihi / Accepted

01.10.2019

Elektronik erişim / Online available

28.10.2019

Anahtar kelimeler:

Kent parkları
Kentsel açık yeşil alanlar
İhtiyaç-etkinlik-mekan ilişkisi
Peyzaj değerlendirilmesi

Keywords:

Urban parks
Urban open green spaces
Need-activity-space relationship
Landscape assessment

Özet

Daha çok kent merkezlerinde yer alan ve kent halkını doğa ile buluşturan park alanlarının üstlendikleri birçok işlevler bulunmaktadır. Bu işlevlerin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi ve park kullanıcılarının memnuniyetinin sağlanması tasarlanan mekanlarda, ihtiyaç-etkinlik-mekan ilişkisinin iyi kurulmasına bağlıdır. Kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda belirlenen etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için de tasarlanan mekanların bu etkinliklere uygun olması gereklidir. Bu çalışmada Doğu Karadeniz’de yer alan Artvin, Rize ve Trabzon illerinin sahil kesiminde konumlanmış kent parklarından birer örnek seçilerek bu alanlardaki ihtiyaç-etkinlik-mekan ilişkisi incelenmiştir. Buna göre çalışma kapsamında fiziksel, fonksiyonel, estetik ve ekolojik olmak üzere 4 ana kriter ve bunlara ilişkin alt kriterleri içeren bir değerlendirme skalası geliştirilmiştir. Her bir park alanına ilişkin genel değerlendirmeler bu skalaya göre yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, kent parklarının insanların genel ihtiyaçlarını karşılayabildiği mekanlara sahip oldukları belirlenmiştir. Ancak fonksiyonel, estetik ve ekolojik kriterler bakımından birtakım eksikliklerin olduğu ve buna ilişkin daha uygun ve sürdürülebilir mekanların tasarlanması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Abstract

The urban parks, mostly located in urban centers and provide contact between urban residents and nature, have several functions. Efficient fulfillment of these functions and ensuring the satisfaction of the park occupants depend on a well-established need-activity-space relationship in designed spaces. In order to conduct the activities determined based on the user requirements, the designed spaces should be suitable for these activities. In the present study, an urban park examples located in coastal areas in the provinces of Artvin, Rize and Trabzon in the Eastern Black Sea region in Turkey were selected and the need-activity-space relationship was examined in these areas. Accordingly, an assessment scale that included 4 main criteria including physical, functional, aesthetic and ecological features and further sub-criteria was developed. General analysis of each park space was conducted based on this scale. The study findings demonstrated that urban parks had spaces where individuals could fulfill their general needs. However, certain functional, aesthetic and ecological problems were determined, and it became evident that more adequate and sustainable spaces should be designed accordingly.

GİRİŞ

Günümüzde artan kentleşmenin bir sonucu olarak insanların yaşam kalitesi olumsuz şekilde etkilenmektedir. Bu nedenle psikolojik, fiziksel ve sosyal bakımdan kent sakinlerinin kendini yenileme ihtiyaçları her geçen gün artmaktadır. Kentsel rekreasyon alanları ve parklar, bu ihtiyaçların karşılanabildiği en önemli açık yeşil alanları oluşturmaktadır.

Parklar; yapı kitleleri arasında yer alan çoğunlukla günü birlik kullanımlara imkan veren insan eliyle şekillendirilmiş arazilerin genel adıdır. Bu alanlar mimari elemanların minimum, açık-yeşil alanların maksimum düzeyde kullanıldığı peyzaj alanlarıdır (Bilgili 2001; Bogenç ve ark.

2018). Bununla birlikte farklı kültürlerdeki ve sosyoekonomik sınıflardaki insanların bir araya gelerek doğa ile buluştukları yerlerdir (Uyanık 2016). Fiziksel, sosyal, psikolojik ve tarihsel olarak kentsel çevrelerin önemli bir parçası olan parklar genç, yaşlı veya engelli bireyler için, kendi bahçesi veya kendi taşıtı olmayan bireyler için bir ihtiyaçtır (Önal ve Sağır 2018).

Kentsel açık yeşil alanlar, bol güneş ve temiz hava ile birlikte serbest hareket etmeye imkan tanıyarak insana dolayısıyla topluma daha sağlıklı, dengeli, yenileyici ve yararlı bir ortam oluşturmaktadır (Sakıcı 2009; Bekçi ve Taşkan 2012). Kent içerisindeki bu alanlar, estetik görünüşler sağlamak, gürültüyü azaltmak, havayı temizlemek, mikroklima etkisi oluşturmak ve kirlilik

kontrolünü denetim altına almak açısından önemli roller üstlenmektedir (Lam ve ark. 2005; Bogenç ve ark. 2018). Bu bakımdan açık-yeşil alanların bir parçası olan parklar kent içinde yeşil sistem oluşturma ve bu sistemin devamlılığını sağlama açısından hem bir kentsel öge hem de sosyal bir mekan olma özelliğine sahiptir (Emür ve Onsekiz 2007; Erduran ve Kabaş 2010).

Parklar ve yeşil alanların fiziksel özellikleri her kentin topoğrafyasına, yerleşim alanlarının genişliğine, iklim ve coğrafi yapısına, nüfus yapısına göre şekil alabilmektedir. Kentin taşıdığı kimlik, yaşam tarzı, gelişmişlik düzeyi, kent parklarının standartlarının planlanmasında ve fiziksel özelliklerinin belirlenmesinde etkili olmaktadır (Uyanık 2016). Kent parklarının büyüklük ölçütlerine (Tümer 1976); yeşil alan standartlarına (Yıldızcı 1982); işlevselliklerine (Aydemir 2004); konum, tesis ve içerdiği faaliyetlere göre (Uzun 1993; Polat 2002) tanımlandığı-sınıflandırıldığı görülmektedir. Bununla birlikte hem ekolojik açıdan hem de sosyal açıdan yapılan sınıflandırmalar, parkların ayrışmasını sağlamanın yanı sıra, parkların hizmet kalitesi, donatıları, peyzaj değeri, erişilebilirliği ve estetik değeri parkların kentsel yaşam kalitesine katkısını da belirlemektedir (Emür ve Onsekiz 2007; Erduran ve Kabaş 2010).

Kent parklarının ekolojik yönden değerlendirilmelerinin yapıldığı bazı çalışmalar (Örnek: Burke ve Ewan 1999; Eşbah 2006; Erduran ve Kabaş 2010) ve kent parklarının kalite kriterlerinin belirlenmesi üzerine yapılmış bazı çalışmalar (Örnek: Yücel ve Yıldızcı 2006; Mehta 2014; Alpak ve ark. 2018) bulunmaktadır. Bu çalışmalar kendi değerlendirme kriterlerini belirleyerek çeşitli kaliteler ortaya koymaktadır. Örneğin fiziksel aktiviteyi destekleyen mekansal özelliklerin başında erişilebilirlik, güvenlik ve estetik gibi faktörler yer almaktadır (Çelik 2018). Kamusal açık mekanların kalite göstergelerine ilişkin yapılan bazı çalışmalara göre (Whyte 1980; PPS 2019) başarılı bir kamusal alanın 4 özelliği ön plana çıkmaktadır: erişim ve bağlantı, kullanım ve aktivite, konfor ve imaj, sosyalleşme.

Dolayısıyla bir parkın üstlendiği işlevleri yerine getirebilmesi doğru tasarımlar yapılması ile mümkün olacaktır. Parkın nasıl kullanıldığının gözlemlenmesi ve

insanların park algılarının ölçülmesi, parkı başarılı ve ihtiyaçlara cevap verecek bir yer haline getirmek için hangi değişikliklerin yapılabileceğini belirlemede önemlidir (Yücel ve Yıldızcı 2006; Erduran ve Kabaş 2010).

Bu nedenle insanların en yakın rekreasyon alanı olarak kullandıkları kent parklarının çeşitli tasarım kriterleri göz önünde bulundurularak planlanması ve tasarlanması önem arz etmektedir. Buradan hareketle ihtiyaç, etkinlik ve mekan hiyerarşisinin kent parkları örneğinde incelenmesi ve parkların bu bağlamda uygun kriterlere sahip olup olmadıklarının değerlendirilmesi, bu çalışmanın ana hedefini oluşturmaktadır.

MATERYAL ve YÖNTEM

Çalışma kapsamında Doğu Karadeniz’de yer alan Artvin, Rize ve Trabzon illerinin sahil kesiminde konumlanmış kent parklarından birer örnek seçilerek bu alanlardaki ihtiyaç-etkinlik-mekan ilişkisi incelenmiştir.

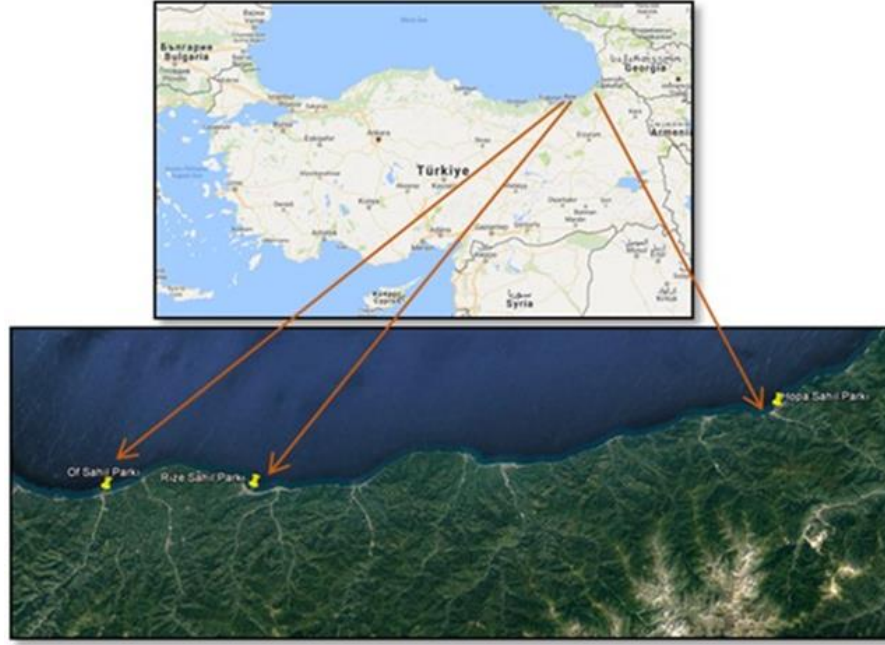
Çalışmanın materyalini oluşturan parklar sırası ile Artvin’in Hopa ilçesinde yer alan Demokrasi Şehitleri Parkı, Rize ili Merkez’de yer alan Kültür Park ve Trabzon ili Of ilçesinde yer alan Sahil Parkı’dır (Şekil 1). Her üç park da Karadeniz sahil karayolu yapımı ile oluşan yeni dolgu alanları üzerinde yer almaktadır ve kent merkezine yürüyüş mesafesinde bulunmaktadır.

Seçilen park alanlarına ilişkin değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi aşamasında geniş literatür araştırması yapılmıştır ve konu ile ilgili çalışmalarda ele alınan parametreler incelenmiştir (Örnek: Onsekiz ve Emür 2008; İnceoğlu ve Aytuğ 2009; Coşaner ve ark. 2014; Alpak ve ark. 2018). Buna göre çalışma kapsamında fiziksel, fonksiyonel, estetik ve ekolojik olmak üzere 4 ana kriter ve bunlara ilişkin alt kriterleri içeren bir değerlendirme çizelgesi geliştirilmiştir (Çizelge 1). Genel değerlendirme çizelgesinde 3 kategorilik (zayıf, orta, iyi) bir değerlendirme skalası oluşturulmuştur.

Örnek park alanlarında yerinde inceleme, gözlem ve fotoğraflama yapılarak her park alanının sahip olduğu özelliklerin niteliğine göre öncelikle ihtiyaç-etkinlik-mekan çizelgesi oluşturulmuş daha sonra ise genel değerlendirme çizelgesi araştırmacı tarafından

doldurulmuştur. Ekolojik kriterlerin değerlendirilmesinde (örneğin, kullanılan bitki türlerinin uygunluğu, kentsel yeşil altyapıya destek olma gibi) park alanlarındaki yeşil alan miktarı, çalı ve ağaç kullanım yoğunluğu ve kullanılan

bitkilerin tür özellikleri dikkate alınmıştır. Parkların konumunu gösteren uydu fotoğrafları Yandex web servisinde bulunan harita hizmetinden (yandex.com.tr/harita) elde edilmiştir.

Şekil 1. Çalışma alanlarının konumu

Çizelge 1. Park alanlarının sahip olduğu özelliklere göre genel değerlendirme çizelgesi.

Kriterler	Özellikler	Genel değerlendirme (Zayıf/Orta/İyi)
Fiziksel	Erişilebilirlik, ulaşım (kent merkezine olan uzaklık) Yeşil alan-sert zemin dengesi Sosyal donatı ve hizmet varlığı (wc, ticaret, dini tesis, sosyo-kültürel tesis, eğitim tesis, vb.) Tasarım elemanlarının kalitesi Bakım ve temizlik	
Fonksiyonel	Güvenlik Hafta içi- hafta sonu ve gece kullanımı Mevsimsel kullanım Aktivite-etkinlik çeşitliliği Engelli bireylerin kullanımına uygunluk	
Estetik	Görsel-estetik unsurların varlığı (su öğeleri, bitkisel tasarım, tematik alanlar, vb.) Mekânsal tasarım (Tasarım öge ve ilkelerinin kullanımı) Bitkisel tasarım (Bitkilendirme tasarımı ilke ve öğelerine göre)	
Ekolojik	Doğal alanların varlığı/korunmuş olması Kullanılan bitki türlerinin uygunluğu (Yöreye uygunluğu, kullanıldığı mekana uygunluğu) Tasarım alanlarının su geçirimine imkan sağlaması Kentsel yeşil altyapıya destek olma	

BULGULAR

Çalışma kapsamında yerinde incelenen her bir park için elde edilen bulgular aşağıda özetlenmektedir.

Demokrasi Şehitleri Parkı, Hopa (Artvin)

Artvin ili sahil ilçelerinden biri olan Hopa'nın kent merkezi nüfusu toplam 35.406 kişidir. Kullanıcıların kolaylıkla

erişebildiği park alanı yüzölçümü yaklaşık 3 hektar (30.500 m²) kadardır (Şekil 2). Gürcistan sınırı Sarp sınır kapısına yakın olan bu ilçede, konumundan ötürü parkın kullanıcı yoğunluğu oldukça fazladır (Şekil 3). Demokrasi Şehitleri Parkına ilişkin ihtiyaç-etkinlik-mekan verileri Çizelge 2’de görülmektedir. Buna göre alanda 7 ihtiyaca yönelik etkinliklerin gerçekleştirilebileceği çeşitli mekanlar

olduğu tespit edilmiştir. Parkın özelliklerine göre genel değerlendirmesinde erişilebilirlik, tasarım elemanlarının kalitesi, bakım ve temizlik, güvenlik, haftaiçi-haftasonu ve gece kullanımları bakımından iyi, mekansal tasarım, bitkisel tasarım ve doğal alanların varlığı-korunmuş olması bakımından ise zayıf olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 3).

Şekil 2. Demokrasi Şehitleri Parkı (Hopa, Artvin) konumu ve görüntüsü

Çizelge 2: Demokrasi Şehitleri Parkına ilişkin ihtiyaç-etkinlik-mekan verileri.

İhtiyaç	Etkinlik	Mekan
Sosyalleşme	Yeni insanlarla tanışma Aile ve arkadaşları ile birlikte olma, Sohbet etme	Oturma alanları Kafeteryalar (3 adet) Toplanma alanı
Eğlenme	Gösteri, müzik, oyun, vb.	Amfi Konser sahnesi
Dinlenme	Oturma	Oturma alanları Pergolalar
Seyir	Şehir, deniz ve havuz manzarası seyretme	Seyir terasları Oturma alanları İskele
Beslenme	Yeme-içme	Restoran (1 adet) Kafeterya (9 adet)
Spor	Spor sahaları	Plaj voleybolu, Voleybol-tenis ortak kortu (1 adet) Futbol sahası (1 adet) Kondisyon aletleri
Oyun	Çocuk oyun etkinliği	Yürüyüş ve bisiklet parkuru Çocuk oyun alanları (2 adet)

Şekil 3. Demokrasi Şehitleri Parkı (Hopa, Artvin) içerisindeki çeşitli kullanım alanları

Çizelge 3. Demokrasi Şehitleri Parkının özelliklerine göre genel değerlendirmesi.

Kriterler	Özellikler	Genel değerlendirme
Fiziksel	Erişilebilirlik, ulaşım (kent merkezine olan uzaklık)	İyi
	Yeşil alan-sert zemin dengesi	Orta
	Sosyal donatı ve hizmet varlığı (wc, ticaret, dini tesis, sosyo-kültürel tesis, eğitim tesis, vb.)	Orta
	Tasarım elemanlarının kalitesi	İyi
	Bakım ve temizlik	İyi
Fonksiyonel	Güvenlik	İyi
	Hafta içi- hafta sonu ve gece kullanımı	İyi
	Mevsimsel kullanım	Orta
	Aktivite-etkinlik çeşitliliği	Orta
	Engelli bireylerin kullanımına uygunluk	Orta
Estetik	Görsel-estetik unsurların varlığı (su öğeleri, bitkisel tasarım, tematik alanlar, vb.)	Orta
	Mekânsal tasarım (Tasarım öge ve ilkelerinin kullanımı)	Zayıf
	Bitkisel tasarım (Bitkilendirme tasarımı ilke ve öğelerine göre)	Zayıf
	Doğal alanların varlığı/korunmuş olması	Zayıf
Ekolojik	Kullanılan bitki türlerinin uygunluğu (Yöreye uygunluğu, kullanıldığı mekana uygunluğu)	Orta
	Tasarım alanlarının su geçirimine imkan sağlaması	Orta
	Kentsel yeşil altyapıya destek olma	Orta

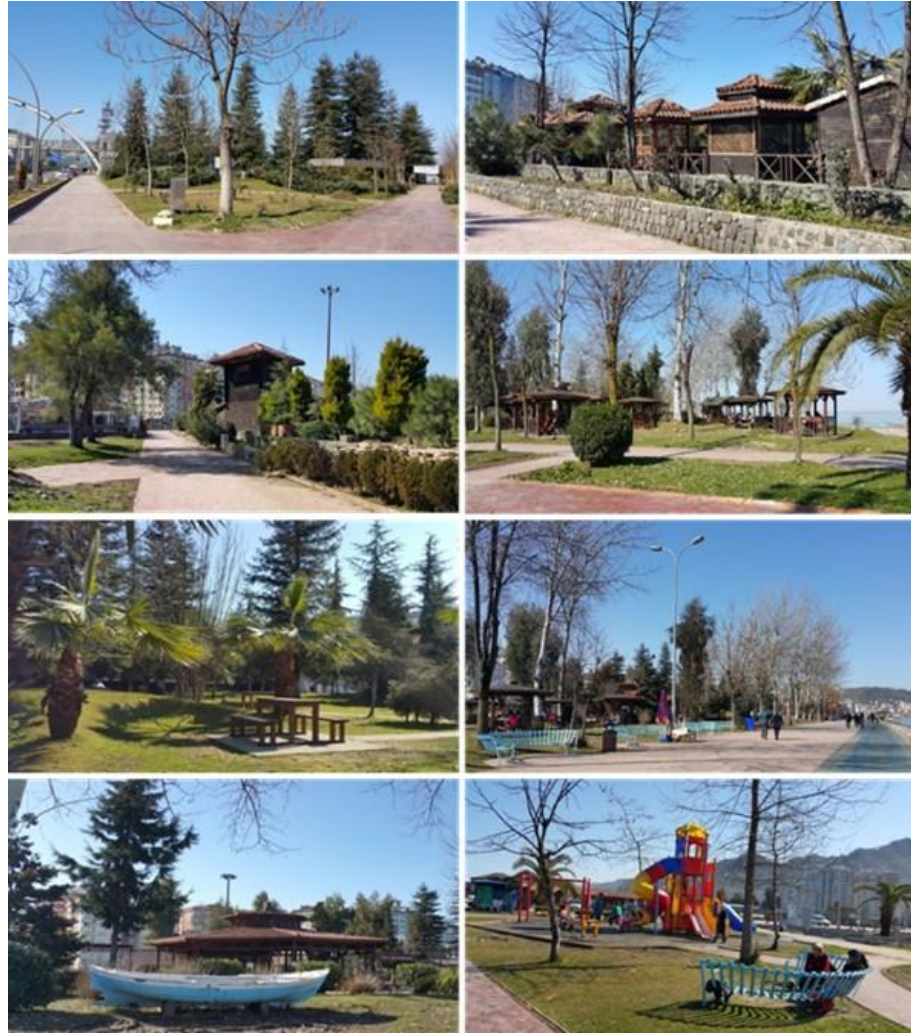
Kültür Park (Rize)

Doğu Karadeniz kıyısında yer alan Rize kent merkezinin nüfusu toplam 145.739 kişidir. Kültür Park bulunduğu konum itibari ile şehir merkezine hem yürüyüş hem de araçla ulaşılabilir imkana sahiptir (Şekil 4). Park alanının yüzölçümü yaklaşık 5.5 hektar kadardır. Kültür Parka ilişkin ihtiyaç-etkinlik-mekan verileri Çizelge 4’de görülmektedir. Buna göre alanda 8 ihtiyaca yönelik

etkinliklerin gerçekleştirilebileceği çeşitli mekanlar olduğu tespit edilmiştir (Şekil 5). Parkının özelliklerine göre genel değerlendirmesinde erişilebilirlik, yeşil alan-sert zemin dengesi, sosyal donatı ve hizmet varlığı, güvenlik, haftaiçi-haftasonu ve gece kullanımları, kentsel yeşil altyapıya destek olma bakımından iyi, mekansal tasarım bakımından ise zayıf olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5).

Şekil 4. Kültür Park (Rize) konumu ve görüntüsü

Şekil 5. Kültür Park (Rize) içerisindeki çeşitli kullanım alanları

Çizelge 4. Kültür Park'a (Rize) ilişkin ihtiyaç- etkinlik- mekan verileri.

İhtiyaç	Etkinlik	Mekan
Güvenlik	Giriş çıkış kontrolü	Güvenlik birimi
Sosyalleşme	Yeni insanlarla tanışma Aile ve arkadaşları ile birlikte olma, Sohbet etme	Oturma alanları Çay bahçesi, kafeteryalar (5 adet) Yürüyüş alanları
Eğlenme	Gösteri, müzik, oyun, vb.	Lunapark (küçük ölçekli) Oyun alanları
Dinlenme	Oturma Doğa ile iç içe olma	Oturma alanları Kameriyeler Bitkilendirilmiş alanlar Ağaç altı oturma alanları
Seyir	Şehir ve deniz manzarası seyretme	Seyir terasları Oturma alanları Gezinti yolları
Beslenme	Yeme-içme	Çay bahçesi, Kafeterya Çeşme
Spor	Spor sahaları	Voleybol-basketbol sahası (2 adet), Futbol sahası (1 adet)
Oyun	Çocuk oyun etkinliği	Çocuk oyun alanları (5 adet)

Çizelge 5. Kültür Park'ın özelliklerine göre genel değerlendirmesi.

Kriterler	Özellikler	Genel değerlendirme
Fiziksel	Erişilebilirlik, ulaşım (kent merkezine olan uzaklık)	İyi
	Yeşil alan-sert zemin dengesi	İyi
	Sosyal donatı ve hizmet varlığı (wc, ticaret, dini tesis, sosyo-kültürel tesis, eğitim tesis, vb.)	İyi
	Tasarım elemanlarının kalitesi	Orta
	Bakım ve temizlik	Orta
Fonksiyonel	Güvenlik	İyi
	Hafta içi- hafta sonu ve gece kullanımı	İyi
	Mevsimsel kullanım	Orta
	Aktivite-etkinlik çeşitliliği	Orta
	Engelli bireylerin kullanımına uygunluk	Orta
Estetik	Görsel-estetik unsurların varlığı (su öğeleri, bitkisel tasarım, tematik alanlar, vb.)	Orta
	Mekânsal tasarım (Tasarım öge ve ilkelerinin kullanımı)	Zayıf
	Bitkisel tasarım (Bitkilendirme tasarımı ilke ve öğelerine göre)	Orta
	Doğal alanların varlığı/korunmuş olması	Orta
Ekolojik	Kullanılan bitki türlerinin uygunluğu (Yöreye uygunluğu, kullanıldığı mekana uygunluğu)	Orta
	Tasarım alanlarının su geçirimine imkan sağlaması	Orta
	Kentsel yeşil altyapıya destek olma	İyi

Sahil Parkı, Of (Trabzon)

Trabzon ili Of ilçesi yine Doğu Karadeniz kıyısında yer almakta olup merkez nüfusu toplam 40.914 kişidir. Of Sahil Parkı bulunduğu konum itibari ile şehir merkezine hem yürüyüş hem de araçla ulaşılabilir imkana sahiptir (Şekil 6). Park alanının yüzölçümü yaklaşık 7.3 hektar kadardır. Sahil Parkı ilişkin ihtiyaç-etkinlik-mekan verileri

Çizelge 6'da görülmektedir. Buna göre alanda 9 ihtiyaca yönelik etkinliklerin gerçekleştirilebileceği çeşitli mekanlar olduğu tespit edilmiştir (Şekil 7). Parkın özelliklerine göre genel değerlendirmesinde erişilebilirlik, sosyal donatı ve hizmet varlığı, tasarım elemanlarının kalitesi, güvenlik, mekânsal tasarım bakımından iyi, bitkisel tasarım ve doğal alanların varlığı-korunmuş olması bakımından ise zayıf olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 7).

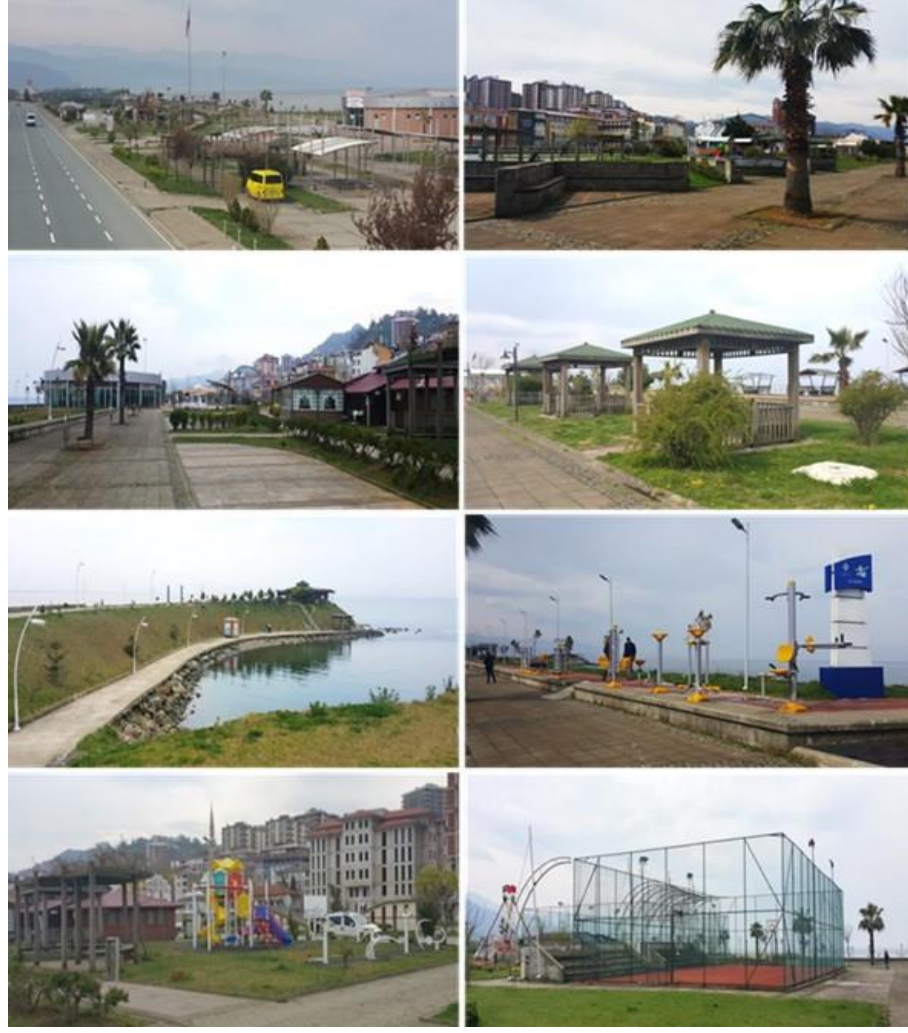

Şekil 6. Of Sahil Parkı (Trabzon), konumu ve görüntüsü

Çizelge 6. Of Sahil Parkına (Trabzon) ilişkin ihtiyaç- etkinlik- mekan verileri.

İhtiyaç	Etkinlik	Mekan
Güvenlik	Giriş çıkış kontrolü	Güvenlik birimi
Sosyalleşme	Yeni insanlarla tanışma Aile ve arkadaşları ile birlikte olma Sohbet etme	Oturma alanları Çay bahçesi (1 adet) Yürüyüş alanları Kültür merkezi Toplanma alanı
Eğlenme	Gösteri, müzik, oyun, vb.	Gondol Oyun merkezi Düğün salonu (kültür merkezi binası içinde)
Dinlenme	Oturma	Oturma alanları Pergola ve Kameriyeler Ağaç altı oturma alanları
Seyir	Şehir ve deniz manzarası seyretme	Seyir terasları Oturma alanları Gezinti yolları Dalgakıran
Beslenme	Yeme-içme	Çay bahçesi (1 adet) Çay bahçesi-kafeterya (1 adet) Restoran (1 adet)
Spor	Spor sahaları	Voleybol-basketbol sahası (1 adet) Tenis kortu (1 adet) Futbol sahası (1 adet) Yürüyüş-koşu yolu Kondisyon aletleri
Oyun	Çocuk oyun etkinliği	Çocuk oyun alanları (4 adet)
Alışveriş		Büfe (2 adet)

Şekil 7. Of Sahil Parkı (Trabzon) içerisindeki çeşitli kullanım alanları

Çizelge 7. Of Sahil Parkının özelliklerine göre genel değerlendirmesi.

Kriterler	Özellikler	Genel değerlendirme
Fiziksel	Erişilebilirlik, ulaşım (kent merkezine olan uzaklık)	İyi
	Yeşil alan-sert zemin dengesi	Orta
	Sosyal donatı ve hizmet varlığı (wc, ticaret, dini tesis, sosyo-kültürel tesis, eğitim tesis, vb.)	İyi
	Tasarım elemanlarının kalitesi	İyi
	Bakım ve temizlik	Orta
Fonksiyonel	Güvenlik	İyi
	Hafta içi- hafta sonu ve gece kullanımı	Orta
	Mevsimsel kullanım	Orta
	Aktivite-etkinlik çeşitliliği	Orta
Estetik	Engelli bireylerin kullanımına uygunluk	Orta
	Görsel-estetik unsurların varlığı (su öğeleri, bitkisel tasarım, tematik alanlar, vb.)	Orta
	Mekânsal tasarım (Tasarım öge ve ilkelerinin kullanımı)	İyi
	Bitkisel tasarım (Bitkilendirme tasarımı ilke ve öğelerine göre)	Zayıf
Ekolojik	Doğal alanların varlığı/korunmuş olması	Zayıf
	Kullanılan bitki türlerinin uygunluğu (Yöreye uygunluğu, kullanıldığı mekana uygunluğu)	Orta
	Tasarım alanlarının su geçirimine imkan sağlaması	Orta
	Kentsel yeşil altyapıya destek olma	Orta

TARTIŞMA

Bu çalışma park alanlarının mevcut durumunun fiziksel, fonksiyonel, estetik ve ekolojik açıdan genel değerlendirmelerini kapsamaktadır. Kullanıcı memnuniyetini belirlemeye yönelik sosyal değerlendirmeleri içermemektedir. Ancak kullanıcı memnuniyetini etkileyen unsurların başında parkların ihtiyaç-etkinlik-mekan ilişkisinin doğru tasarlanmış olması gelmektedir. Çalışma kapsamında ele alınan değerlendirme kriterlerinin tasarımların başarılı olmasında etkili oldukları daha önce yapılan çalışmalar ile desteklenmektedir (Örnek: Onsekiz ve Emür 2008; İnceoğlu ve Ayтуğ 2009; Coşaner ve ark. 2014; Baki ve Oğuz 2017; Alpak ve ark. 2018). Nitekim peyzaj tasarımında, peyzajları ve mekanları oluşturma bağlamında; ekolojik, teknik, sanatsal ve estetik kriterler göz önüne alınarak fiziksel stratejiler ve biçimler oluşturmak, bitkisel tasarım ile insan ve çevresi arasında uyumlu bir birlikteliğin sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır (Dong ve ark. 2009; Coşaner ve ark. 2014).

Mimarlıkta kalite, kullanıcıların ihtiyaçlarının tatminine bağlı bir kavram olarak değerlendirilebilmektedir (İnceoğlu ve Ayтуğ 2009). Aynı zamanda kalite kavramı, işlevsel kalite, estetik kalite, teknik kalite ve ekonomik kalite olmak üzere dört ana başlık altında incelenmektedir (Van der Voordt ve Van Wegen 2005) ve bu kriterlerin mekan tasarımında önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte kentsel alanda konforlu çevreler yaratırken; güvenli, insan ölçeğine uygun ve görsel olarak çekici unsurlar içeren, kolay erişim olanağı olan ve rahatça hareket edilebilen, insan etkileşiminin olduğu, her kullanıcı tipi için (engelliler ve yaşlılar gibi) uygun tasarım girdileri barındıran ve böylece sosyal çeşitliliği destekleyen tasarım ilkelerini benimsemek de önemlidir (Carmona ve ark. 2010; Baki ve Oğuz 2017).

Yapılan araştırmanın sonucunda örnek park alanları ihtiyaç-etkinlik-mekan ilişkisine göre değerlendirildiğinde; genel olarak tüm parklarda sosyalleşme, dinlenme, eğlenme, seyir, beslenme, oyun, spor, alışveriş ihtiyaçlarına yönelik olarak çeşitli mekanların tasarlanmış olduğu görülmektedir. Önal ve Sağır (2018), parkların

tercih edilme nedenleri içerisinde temiz hava almak ve doğada vakit geçirmek, arkadaşlarla vakit geçirmek, ulaşımın rahat olması, fiziksel veya ruhsal olarak dinlenmek seçeneklerinin en yüksek oranda tercih edildiğini tespit etmişlerdir. Dolayısıyla park alanlarında bu temel ihtiyaçlara yönelik etkinlik alanlarının ön planda olduğu göze çarpmaktadır.

Fiziksel özellikler bakımından; sahile yakın konumlanmaları ve kent merkezine yakın olmaları nedeniyle parklara erişilebilirlik kolaydır. Parklardaki yeşil alanlar ile sert zemin oranları bakımından Kültür Parkta yeşil alanların diğer parklara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Demokrasi Şehitleri Parkı ve Of Sahil Parklarında ise sert zemin oranının daha fazla olduğu görülmektedir. Parkların ölçeğine göre çeşitli sosyal donatı ve hizmet elemanlarının kullanılmış olduğu belirlenmiştir. Temizlik, bakım ve parklarda kullanılan tasarım elemanlarının kalitesine bakıldığında ise nispeten iyi durumda oldukları belirlenmiştir. Bogenç ve ark. (2018)'nin Rize Sahil Parkında yapmış oldukları çalışmada, bitkisel ve yapısal peyzaj elemanlarının bakımlı olmasının hem ekolojik anlamda kente katkıda bulunacağı, hem de mekanın tercih edilme derecesini artıracığı belirtilmiştir.

Fonksiyonel özellikler bakımından; örnek park alanlarında girişlerin tanımlı olduğu ve sirkülasyon akslarının tüm mekanlar ile bağlantılı olduğu belirlenmiştir. Park alanlarının hafta sonlarında ve bahar-yaz mevsimlerinde daha yoğun kullanıldığı gözlemlenmiştir. Etkinlik çeşitliliği bakımından ise park alanlarında standart ve klasik tercihlere göre mekanların tasarlanmış olduğu belirlenmiştir. Oysaki kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayan, çeşitli ve ilginç mekanlara sahip olan, mekanla insan arasında bağlantı kurarak insanlara olumlu bir görünüm ve deneyim kazandıran tasarımlar daha başarılı nitelendirilmektedir (Çelik 2018). Engelli erişimi bakımından tüm örnek parkların yeterli fiziksel özelliğe sahip olmalarına rağmen (uygun eğimde yollar, rampalar, kesintisiz akslar gibi) özellikle görme engelliler için hissedilebilir zemin kaplamalarının hiçbir parkta olmadığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte Of Sahil Parkı hariç diğer park alanlarında ayrılmış bisiklet ve koşu yollarının olmadığı belirlenmiştir. Diğer taraftan park alanları içerisinde otopark olmadığı onun yerine parkların yakın

çevresinde yer alan kafe ve restoranların ön kısımlarında otoparkların konumlandığı görülmüştür.

Estetik özellikler bakımından; park alanlarında görsel-estetik unsurların (su öğeleri, bitkisel tasarım, tematik alanlar, vb.) yeterince kullanılmamış olduğu, vurgulayıcı ve dikkat çekici tasarımların uygulanmamış olduğu belirlenmiştir. Park alanlarındaki mekansal ve bitkisel tasarım uygulamalarına bakıldığında, tasarım ilkelerinin yeterince dikkate alınmadığı belirlenmiştir. Oysaki bir tasarımın başarısı tasarımcının tasarım öğelerini ve ilkelerini etkin kullanmasıyla ilişkilidir (Akbulut, 2010). Bununla birlikte örnek park alanlarında bitkisel tasarımların daha çok fonksiyonel olarak kullanıldığı, estetik bitki kompozisyonlarının tasarlanmadığı belirlenmiştir. Halbuki yapılacak tasarımlarda mekanları sıkıcılıktan kurtaracak, heyecan, merak uyandıracak ve mekana katılımı teşvik edecek yapısal ve bitkisel kompozisyonlara yer verilmesi mekanların cazip olma etkisini arttıracaktır (Bogenç ve ark. 2018).

Ekolojik özellikler bakımından; örnek park alanlarının doğal alanların korunarak değil daha çok kıyı düzenlemeleri sonucunda oluşturulan dolgu alanları üzerine konumlandırıldığı belirlenmiştir. Parklarda kullanılan bitki türlerinin genellikle egzotik süs bitkileri olduğu ve yetişme koşulları bakımından birçoğunun bulunduğu alana nispeten uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra bitkilerin kullanıldığı mekana kısmen uygun oldukları ancak bitki kompozisyonları bakımından tasarım ve teknik ilkelerin yeterince dikkate alınmadığı belirlenmiştir. Erduran ve Kabaş (2010)'ın da belirttiği üzere park alanlarında doğru bitkilendirme yapılması, kentin nitelik kazanmasına yardımcı olurken kullanıcılara da çok yönlü imkanlar sunmakta ve kentlinin doğa ile bağlantısını kuran çekici mekanlar ortaya çıkarabilmektedir.

Örnek park alanlarında kullanılan zemin kaplama malzemelerinin genellikle beton plak taş, bazalt doğal küp taş, kilitli parke taşı, andezit plak taş olduğu, spor alanlarında ise kauçuk tartan zemin kaplama malzemelerinin ve yapay çim kaplama malzemelerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Parklar içerisinde sert zemin oranı fazla olan mekanların dışında yağış sularının

geçirimine nispeten imkan veren kaplama malzemelerinin ve yeşil alanların olduğu görülmüştür.

Kentsel ortamlarda yumuşak (geçirimli) ve sert (geçirimsiz) yüzeylerin dağılımı yanında, bu yüzeylerin kaplama özellikleri (çıplak, toprak, çim, asfalt, beton) kent ekosistemi üzerinde önemli etkiye sahiptir. Özellikle yumuşak yüzeyler, üzerinde çeşitli habitatların oluşmasını sağlayacağından biyolojik çeşitliliği artırıcı nitelik ortaya koyarlar (Eşbah 2006; Erduran ve Kabaş 2010). Rize Kültür Park örneği dışındaki diğer park alanlarında bitki materyalinin yeterince kullanılmamış olmasından dolayı (herdem yeşil ve yaprak döken ağaçlar ve çalıların dengeli ve çeşitli kullanımı, kitle-boşluk oranı bakımından) kentsel yeşil altyapıya yeterince destek oluşturmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca karayolundan kaynaklanan toz ve hava kirliliğine karşı da yeterince koruma sağlanamamaktadır. Hem deniz hem de karayolu etkisi altında kalan örnek park alanlarında kullanılan bitki materyalinin uzun vadede sağlıklı gelişebilmeleri riskli görülmektedir. Bu nedenle kent parklarının dolaylı olarak kent ekosistemine katkı sağlayabilmeleri için doğru bitki tercihi ve uygun bakım işlemlerinin yapılması önem arz etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre, kıyı kent parkları genel ihtiyaçların karşılanabildiği mekanları insan kullanımına sunmakla birlikte erişilebilirlik ve güvenlik bakımından iyi durumdadır. Fakat fonksiyonel, estetik ve ekolojik bakımdan daha uygun ve sürdürülebilir mekanların tasarlanması gerektiği görülmektedir.

Genel değerlendirme çizelgeleri incelendiğinde Rize Kültür Parkın sıralamada en başarılı olduğu, bunu takiben ise Of Sahil Parkı ve Hopa Demokrasi Şehitleri Parkının geldiği belirlenmiştir. Fiziksel ve fonksiyonel özellikler bakımından üç park da nispeten benzer özelliklere sahiptir. Rize Kültür Parkın yeşil alan ve sert zemin dengesi bakımından ve ekolojik özellikler bakımından diğer parklara göre daha başarılı olduğu belirlenmiştir. Estetik özellikler ve mekansal tasarım bakımından ise Of Sahil Parkı diğer parklardan daha başarılıdır. Diğer taraftan Of Sahil Parkı ve Hopa Demokrasi Şehitleri Parkının bitkisel tasarım bakımından yeterli olmadığı belirlenmiştir. Kıyı

kent parklarının tasarımlarında mekansal ve bitkisel tasarımın birbirini desteklemesi kullanıcı memnuniyeti ve çevre kalitesine olumlu katkı sağlayacaktır.

Bir mekandaki etkinlik alanlarının kullanılabilmesi, kullanım amacına bağlı olarak o mekanın doğru planlanması ve bu doğrultuda mekan organizasyonlarının da doğru tasarlanmış olması ile sağlanabilir. Bu nedenle dış mekan tasarımlarında tasarımın sonuç ürününün kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması için ihtiyaç-etkinlik-mekan ilişkisinin iyi kurulması, kullanıcıların sosyal ve kültürel yapısına uyumlu, kentin kimliğini yansıtabilecek tasarımların kurgulanması ve bunu yaparken de fiziksel, fonksiyonel, estetik ve ekolojik özellikleri birlikte ele alan çözümlerin üretilmesi önemlidir. Ancak bu şekilde kent parklarındaki etkinlik alanlarının yaşayan ve yaşanabilen mekanlara dönüşmesi sağlanabilir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma “2st International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences” IBAD-2017’de sunulmuş ve özet olarak basılmıştır.

KAYNAKLAR

- Akbulut D (2010) The effects of different student backgrounds in basic design education. *Procedia Social and Behavioral Science*, 2(2), 5331-5338.
- Alpak E, Düzenli T, Yılmaz S (2018) Kamusal açık mekânların kalitesi ve sosyal etkileşim üzerindeki etkileri. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(2), 624-638.
- Aydemir S (2004) Kentsel açık ve yeşil alanlar “Rekreasyon”, Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. KTÜ yayınları, Trabzon.
- Baki E, Oğuz D (2017) Kent ve konfor. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi* 5(2), 65-76.
- Bekci B, Taşkan G (2012) Açık yeşil alanlardaki kent donatılarının kişisel mekan uzaklığına etkisi: Bartın kenti örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 14 (22), 61-71.
- Bilgili BC (2001) Tarihi Antakya parkının rekreasyon alan kullanımı yönünden değerlendirilmesi ve geliştirilmesi üzerine bir araştırma. Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Antakya-Hatay, 137 s.
- Bogenç Ç, Bekçi B, Üçok M (2018) Kent parklarında sosyalleşme mekânlarında ki görsel kalite değerlendirmesi; Rize sahil parkı örneği. In: *Proceedings of European Conference On Science, Art & Culture (ECSAC-2018)*, Antalya, 381-386.
- Burke J, Ewan J (1999) Sonoran Preserve Master Plan: An open space plan for the Phoenix Sonoran Desert, Arizona State University Pres, Tempe, 58 s.

- Carmona M, Tiesdell S, Heath T, Oc T (2010) *Public places, urban spaces: the dimensions of urban design*. Architectural Press, UK.
- Coşaner M, Kiper T, Korkut A (2014) Mahalle parklarının peyzaj tasarım ve kullanım kriterleri açısından irdelenmesi: İstanbul, Şişli Örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 1-18.
- Çelik F (2018) Kentsel açık-yeşil alanlarda güvenlik. *Kent Araştırmaları Dergisi (Journal of Urban Studies)*, 23(9), 58-94.
- Dong-dong Z, Yu-shan S, Le L (2009) Study on sustainable landscape design of abandoned quarries an example: Zhushan Ecological Park in Xuzhou. *Procedia Earth and Planetary Science*, 1(1), 1107-1113.
- Emür SH, Onsekiz D (2007) Kentsel yaşam kalitesi bileşenleri açısından açık yeşil alanların önemi: Kayseri/Kocasinan ilçesi park alanları analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 367-396.
- Erduran F, Kabaş S (2010) Parklarda ekolojik koşullarla dengeli, işlevsel ve estetik bitkilendirme ilkelerinin Çanakkale halk bahçesi örneğinde irdelenmesi. *Ekoloji*, 19(74), 190-199.
- Eşbah H (2006) Aydın’da kent parklarının bazı ekolojik kalite kriterleri yönünden irdelenmesi. *Ekoloji* 15(58), 42-48.
- İnceoğlu M, Ayтуğ A (2009) Kentsel Mekânda Kalite Kavramı. *Megaron* 4(3), 131-146.
- Lam KC., Ng SL., Hui WC, Chan PK (2005) Environmental quality of urban parks and open spaces in Hong Kong. *Environmental Monitoring and Assessment*, 111, 55-73.
- Mehta V (2014). Evulating public space. *Journal of Urban Design*, 19(1), 53-88.
- Onsekiz D, Emür SH (2008) Kent parklarında kullanıcı tercihleri ve değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 69-104.
- Önal S, Sağır M (2018) Ankara kent parklarının kullanımının belirlenmesi. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 77-90.
- Polat AT (2002) Kent parkı kavramı ve Konya için örnek bir çalışma. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya, 75 s.
- PPS (2019) *Projet for Public Spaces Publication*. <https://www.pps.org/article/creating-great-urban-parks>. Accessed 19 May 2019.
- Sakıcı Ç (2009) Ruh ve sinir hastalıkları hastanelerinde tedavi edici peyzaj tasarımları: Ataköy ruh ve sinir hastalıkları hastanesi örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Trabzon, 337s.
- Tümer S (1976) Rekreasyon alan ve ölçütleri. T.T.B. Planlama Dairesi Bakanlığı, Ankara.
- Uyanık HN (2016) Yeni kent kurgusunda rekreatif yeşil alanlar ve parklar üzerine sosyolojik bir araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya, 116 s.
- Uzun G (1993) Kentsel Rekreasyonel Alan Planlaması, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, No:48, Adana.
- Van der Voordt TJM, Van Wegen HBR (2005). *Architecture in use: an introduction to the programming, design and evaluation of buildings*. Architectural Press, Netherlands.
- Whyte WH (1980) *The social life of small urban spaces*. Washington DC: The Conservation Foundation.
- Yıldızci AC (1982) Kentsel yeşil alan planlaması ve İstanbul örneği. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Basılmamış Doçentlik Tezi, İstanbul, 201 s.
- Yücel GF, Yıldızci AC (2006) Kent parkları ile ilgili kalite kriterlerinin oluşturulması. *İTÜ Dergisi/a. Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 2(2), 220-23